

ФУНКЦІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ РОБОТОДАВЦЯ ЗА ПОРУШЕННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

FUNCTIONS OF THE EMPLOYER'S CRIMINAL LIABILITY FOR VIOLATIONS OF LABOR LAW

Актуальність статті полягає в тому, що кримінальна відповідальність має ряд суттєвих відмінностей від інших видів юридичної відповідальності, що обумовлюється у тому числі спеціальними функціями. Щодо функцій кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства, то необхідним є встановлення їх переліку. Функції кримінальної відповідальності повинні відображати реальний вплив на суб'єктів трудових відносин та учасників кримінального провадження, а отже створювати єдину та взаємопов'язану систему. Оскільки функції кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства не визначені на законодавчому рівні, то необхідною є їх класифікація та розподіл залежно від специфіки та напрямку дії. Водночас, аналіз змісту функцій дозволить визначити чи є ефективною дія норм кримінального, кримінально-процесуального, трудового законодавства щодо забезпечення втілення завдань та цілей кримінальної відповідальності та підтримання трудового правопорядку. Визначено, що для захисту трудових прав законодавець використовує поєднання різних видів покарань. Проте, основною особливістю підходу до кримінальної відповідальності залишається можливість притягнення до неї лише фізичних, а не юридичних осіб, що й стосується трудової сфери. Такий підхід не завжди є обґрунтованим, особливо у випадку кримінальних правопорушень, що пов'язані із завданням матеріальної шкоди, як то несплата страхових внесків. Недоліками реалізації даної функції є невідповідність міжнародним тенденціям щодо захисту трудових прав, наприклад, в аспекті притягнення до кримінальної відповідальності за сексуальні домагання на робочому місці. Зроблено висновок, що функція кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства щодо відображення державної політики у трудовій сфері розкривається через законодавче визначення найбільш небезпечних та протиправних дій щодо порушення трудових прав, встановлення пріоритетних трудових прав, які найбільше потребують захисту. Залежно від обраних видів кримінальних порушень відтворюються соціальні цінності та пріоритети, які підтримує держава в трудовій сфері, а залежно від обраних методів та видів кримінальних санкцій залежить демократичність та правовий характер законодавчого регулювання, державного управління й власне відбування кримінального покарання.

Ключові слова: функція, кримінальна відповідальність, роботодавець, трудове законодавство, праця, працівник.

The relevance of the article lies in the fact that criminal responsibility has a number of significant differences from other types of legal responsibility, which is determined, among other things, by special functions. Regarding the functions of the employer's criminal liability for violations of labor legislation, it is necessary to establish a list of them. The functions of criminal responsibility should reflect the real impact on the subjects of labor relations and participants in criminal proceedings, and therefore create a unified and interconnected system. Since the functions of the employer's criminal liability for violation of labor legislation are not defined at the legislative level, it is necessary to classify and distribute them depending on the specifics and direction of action. At the

same time, the analysis of the content of the functions will allow to determine whether the criminal, criminal procedural, and labor legislation norms are effective in ensuring implementation of tasks and goals of criminal responsibility and maintenance of labor law and order. It was determined that the legislator uses a combination of different types of punishments to protect labor rights. However, the main feature of the approach to criminal liability remains the possibility of bringing only individuals, not legal entities, to it, which also applies to the labor sphere. This approach is not always justified, especially in the case of criminal offenses related to the assignment of material damage, such as non-payment of insurance premiums. Disadvantages of the implementation of this function are inconsistency with international trends in the protection of labor rights, for example, in the aspect of criminal prosecution for sexual harassment at the workplace. It was concluded that the function of the employer's criminal liability for violation of labor legislation regarding the reflection of state policy in the labor sphere is disclosed through the legislative definition of the most dangerous and illegal actions regarding the violation of labor rights, the establishment of priority labor rights that are most in need of protection. Depending on the chosen types of criminal violations, the social values and priorities supported by the state in the labor sphere are reproduced, and depending on the chosen methods and types of criminal sanctions, the democratic and legal nature of legislative regulation, state administration and the actual serving of criminal punishment depends.

Key words: *function, criminal responsibility, employer, labor legislation, work, employee.*

Актуальність теми. Кримінальна відповідальність має ряд суттєвих відмінностей від інших видів юридичної відповідальності, що обумовлюється у тому числі спеціальними функціями. Щодо функцій кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства, то необхідним є встановлення їх переліку. Функції кримінальної відповідальності повинні відображати реальний вплив на суб'єктів трудових відносин та учасників кримінального провадження, а отже створювати єдину та взаємопов'язану систему. Оскільки функції кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства не визначені на законодавчому рівні, то необхідною є їх класифікація та розподіл залежно від специфіки та напрямку дії. Водночас, аналіз змісту функцій дозволить визначити чи є ефективною дія норм кримінального, кримінально-процесуального, трудового законодавства щодо забезпечення втілення завдань та цілей кримінальної відповідальності та підтримання трудового правопорядку.

Стан дослідження. Слід зауважити, що питання функцій кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства є малодослідженими, проте загальні його аспекти були опрацьовані такими вченими: С. В. Албул, Т. В. Андрейчук, А. М. Бабенко, В. А. Багрій, Т. В. Бабчинська, Н. М. Батанова, А. Ю. Бойчук, Р. Г. Ботвінов, С. Я. Вавженчук, О. А. Гритенко, Н. В. Гришина, Е. С. Дмитренко, І. В. Драган, І. В. Зелена, І. О. Зінченко, П. О. Ізуйта, М. І. Іншин, О. В. Козаченко, К. О. Колібіна, В. Я. Конопельський, О. В. Кучера, П. С. Луцок, Л. О. Макаренко, В. О. Меркулова, Н. М. Оніщенко, А. О. Осауленко, В. П. Остапович, В. М. Пальченкова, Н. М. Пархоменко, О. І. Процевський, С. В. Селезень, Т. І. Тарахонич, І. М. Ткаченко, Є. В. Шевченко.

Виклад основного матеріалу. Нами резюмовано, що функції кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства можливо розподілити на основні, тобто такі, що неодмінно мають бути втілені в ході притягнення до кримінальної відповідальності та додаткові, які можуть втілюватися частково або підвищують ефективність основних функцій. Так, до основних функцій кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства зараховуємо:

1. Функція покарання кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства;
2. Функція відновлення трудових прав кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства;
3. Функція забезпечення захисту трудових прав кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства;
4. Функція запобігання кримінальним правопорушенням кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства;

5. Функція правового визначення кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства.

Зі свого боку, додатковими функціями кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства вважаємо такі:

1. Охоронна функція кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства;

2. Виховна функція кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства;

3. Обмежувальна функція кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства;

4. Контролююча функція кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства;

5. Функція кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства щодо відображення державної політики у трудовій сфері.

Однією із функцій кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства вважаємо функцію покарання. Вона є найбільш притаманною кримінальній відповідальності та допомагає втілювати її призначення щодо припинення протиправних дій. Важливо наголосити на тому, що кримінальна відповідальність все ж не є тотожною покаранню, а тому дані терміни недоречно вживати навіть, як синонімічні. Реалізація функції покарання без належної на те підстави матиме характер власне правопорушення. Відповідно, лише в межах кримінального судочинства, завдяки гарантіям незалежності та неупередженості, стадійності розгляду кримінального провадження можливо забезпечити те, щоб покарання було співмірним та відповідало сутності кримінального правопорушення, яке вчинив роботодавець.

Щодо сутності покарання, то В. М. Пальченкова досліджуючи дане питання виділяє декілька підходів: покарання, як якість розуму людини щодо порівняння явищ та зрівняння їх, наприклад, через викуп чи таліон; покарання, як право держави на підпорядкування її наказам та дотримання заборон; покарання, як вимога логіки щодо забезпечення матеріального, фізичного та розумового існування [1, с. 53].

Часто можливо погодитися із усіма наведеними підходами. Хоча й перший підхід має історичний характер, але на сьогодні може проявлятися в обов'язку роботодавця все ж сплатити усю суму невиконаних страхових внесків. Участь держави у втіленні функції покарання кримінальної відповідальності роботодавця має в більшій мірі організаційну роль, адже підстави притягнення чітко визначені у кримінальному законодавстві, а не встановлюються індивідуально для кожного роботодавця.

Прикладом правового регулювання втілення функції покарання може бути ст. 172 Кримінального кодексу України, де вказано, що незаконне звільнення працівника карається штрафом від 2 до 3 тисяч неоподаткованих мінімумів громадян; у ст. 271 зазначено, що порушення вимог законодавства про охорону праці, якщо спричинило загибель людей карається виправними роботами на строк до двох років чи обмеженням волі на строк до п'яти років [2].

Тобто функція покарання не обов'язково має матеріальний характер. До того ж усі отриманні кошти направляються державі, а не потерпілій особі, що й забезпечує каральний, а не відновлювальний вплив.

Таким чином, функція покарання кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства може бути втілена в спеціальному порядку та в обсягах, що прямо визначені у кримінальному законодавстві та обрані в суді. Функція покарання є найбільш типовою та історично притаманною для кримінальної відповідальності роботодавця.

До функцій кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства зараховуємо й функцію відновлення права або ж реституції. Втілення даної функції відбувається віднедавна та забезпечує оперативність захисту трудових прав, які були порушені роботодавцем. На відміну від попередньої функції, її регулювання здійснюється ще й трудовим, а не лише кримінальним законодавством та фактично є наслідком визнання роботодавця винним у вчиненні кримінального правопорушення.

Так, згідно з ст. 235 Кодексу законів про працю, у випадку незаконного звільнення, звільнення без законної підстави або ж введення через повідомлення про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» [83], особа має бути поновлена на попередній роботі та їй має бути виплачено середній заробіток за час прогулу, який мав вимушений характер чи різницю за час роботи на нижче оплачуваній посаді [3].

Сутністю відновлювальної функції кримінальної відповідальності є створення умов за яких особа надалі зможе реалізувати свої трудові права та отримає компенсацію за негативні наслідки вчинення щодо неї правопорушення роботодавцем. Позитивно слід оцінювати регулювання способів втілення даної функції в окремих нормативно-правових актах, адже це дозволяє відтворити особливості захисту в трудовій сфері.

Тож, функція відновлення трудових прав кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства полягає у поверненні працівника в його попереднє правове становище перебування у трудових відносинах із роботодавцем. Дана функція може бути втілюватися разом із функцією покарання та підтримує захисне спрямування застосування кримінальної відповідальності. Водночас, особливості функції відновлення трудових прав регулюються поза кримінальним законодавством.

Ще однією функцією кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства вважаємо функцію забезпечення захисту. При цьому захист стосується лише прав суб'єкта трудових відносин права якого були порушені діями, адже превентивна функція втілюється окремо. Р. Г. Ботвінов зазначає, що забезпечення захисту відбувається через діяльність держави, що спрямована на створення сприятливих умов для реалізації прав та свобод формування правопорядку [4, с. 158].

Тобто, функція забезпечення має реалізуватися таким чином, щоб демонструвати правопорядок в ході притягнення до кримінальної відповідальності та надалі усувати будь-які перешкоди для реалізації трудових прав. Відповідно, застосовуються, як матеріальні, так й процесуальні гарантії.

Зокрема передбачено стабільність кримінального провадження, встановлені чіткі строки, а також права й обов'язки потерпілого та підозрюваного чи обвинуваченого. Особливо важливим для розгляду кримінальних проваджень у трудовій сфері є можливість залучати незалежних експертів для визначення причин настання нещасних випадків чи інших порушень законодавства про охорону праці. Також, чинне законодавство встановлює спеціальні гарантії незалежності діяльності та неупередженості поглядів повноважених осіб правоохоронних органів. Це стосується спеціального матеріального й медичного забезпечення, наявності перевірки щодо відповідності вимогам антикорупційного законодавства, встановлення права на захист майна, життя та здоров'я у випадку погрози.

С. В. Селезень вказує, що гарантії необхідні не самі по собі, а заради втілення у життя прав та обов'язків, а тому їх характер та система мають щонайбільше відповідати формам реалізації таких прав [5, с. 34]. Погоджуємося із таким твердженням, адже гарантії захисту трудових прав мають відповідати формам втілення права на захист та чинним засобам й видам кримінальної відповідальності роботодавця. Існування гарантії окремо одна від одної не дозволять реалізувати функцію забезпечення захисту, тому важливо застосовувати їх комплексно та постійно.

Слід констатувати, що функція кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства щодо забезпечення захисту трудових прав полягає у створенні системи гарантій реалізації права на захист через звернення до правоохоронних органів та відкриття кримінального провадження. Втілення даної функції має регулярний характер та стосується усіх учасників відносин із притягнення до кримінальної відповідальності, а не лише роботодавця.

Наступною функцією кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства вважаємо є запобігання. Така функція втілюється заради попередження та профілактики, попереднього виявлення дій, що можуть не відповідати нормам права трудового законодавства та порушувати трудові дисципліну та права учасників трудових відносин. Втілення функції запобігання може мати і активний, і пасивний характер. Активні дії щодо профілактики вчинення кримінальних правопорушень, а отже й притягнення до кримінальної відповідальності полягають у проведенні спеціальних семінарів та тренінгів з боку Держпраці та інших повноважених органів публічної влади щодо роз'яснення які саме дії вважаються правопорушенням та які вони негативні наслідки спричиняють і для особи порушника, і для всього суспільства. Тобто, відбувається вплив на правосвідомість учасників трудових відносин й зокрема роботодавця щодо переконання їх дотримуватися трудового законодавства.

Пасивний вплив на поведінку учасників трудових відносин відбувається шляхом функціонування усієї системи контролю-нагляду та притягнення до кримінальної відповідальності загалом. Як зазначає А. Ю. Бойчук вплив на свідомість порушника здійснюється завдяки усвідомленню ним невідворотності покарання та зміні ставлення до необхідності чи можливості його здійснення [6, с. 15].

Відповідно, запобігання кримінальним правопорушенням здійснюється через ілюстрування тих негативних наслідків, які неодмінно настануть для роботодавця-порушника. Такий вплив є вкрай важливим, адже постійний контроль за діяльністю роботодавців є неможливим, особливо в ринкових умовах. Відповідно, формування уявлення про невідворотність неможливість приховання правопорушення та обов'язкове його виявлення й покарання переконуватися роботодавця у надмірних ризиках вчинення кримінального правопорушення.

Тож, функція кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства щодо запобігання кримінальним правопорушенням розкривається через діяльність щодо збору та аналізу причин вчинення кримінальних правопорушень та визначення шляхів, які можуть переконати роботодавців вести правомірну діяльність.

На сьогодні, саме реалізації функції запобігання має бути пріоритетним напрямом діяльності правоохоронних органів, адже шкода для трудових прав буде зменшуватися. Результати дослідження причин вчинення кримінальних правопорушень роботодавцями мають стати основою для вдосконалення чинного законодавства, а також ефективної й переконливої комунікації із суб'єктами трудових відносин.

Останньою основною функцією кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства є функція правового визначення. В ході виникнення трудових відносин, діяльність їх учасників жодним чином не регулювалася, а отже неможливим було, як захистити свої трудові права та обов'язки, так й бути покараним за порушення у даній сфері.

При цьому, цілком очевидним є те, що завдання шкоди здоров'ю працівника через порушення правил охорони праці відрізняється від завдання тілесних ушкоджень, а несплата страхових внесків відрізняється від звичайної крадіжки, адже відмінними є причини та мотиви вчинення кримінального правопорушення, різніться за своїм правовим статусом суб'єкт злочину. Відповідно, функція правового визначення дозволяє більш спеціалізовано та адекватно оцінювати поведінку роботодавця щодо сутності того правопорушення, яке було ним вчинено.

І. В. Драган зазначає, що відбувається впорядкування поведінки суб'єктів через надання їх правам та обов'язкам юридичного характеру, встановлення зобов'язань та заборон, що вказують на необхідність утримуватися від суспільно-небезпечних дій [7, с. 28].

Функція правового визначення означає вказівку на чіткі дії, які має зробити працівник для захисту своїх трудових прав та вказівку на те, які саме дії вважаються правопорушенням. Слід наголосити, що протиправна дія може класифікуватися і як дисциплінарний проступок, і як адміністративне правопорушення, і як кримінальне у господарській, трудовій чи навіть екологічній сфері. Відповідно, досліджувана функція розмежовує такі види порушень, що сприяє вибору ефективного методу захисту та запобігає уникненню чи зменшенню відповідальності через мінімальний вибір її видів.

Таким чином, функція кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства щодо правового визначення полягає у встановленні чітких, зрозумілих та однозначних у тлумаченні норм права, які регулюють питання дій, що вважаються кримінальним правопорушенням, мір покарання за такі дії залежно від шкоди чи повторюваності, порядку дій суб'єктів залучених до кримінального провадження.

Як додаткову функцію кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства можливо розглядати охоронну. Варто зазначити, що тлумачення даної функції є доволі неоднозначним в наукових дослідженнях. На думку І. О. Зінченко, охоронна функція об'єднує у собі три складові елементи: захист суспільних відносин від кримінальних правопорушень, що розкривається через реагування держави на протиправний вчинок та покарання винної особи; запобігання вчиненню кримінальних правопорушень через і покарання, і недопущення нових посягань; поновлення уже порушених через вчинення кримінального правопорушення прав та відтворення соціальної справедливості [8, с. 129].

Тобто, під функцією охорони можуть розуміти одночасно усі вище перелічені основні функції кримінальної відповідальності, а отже й межі понять «охорона», «забезпечення», «захист», «профілактика» стають розмитими та ускладнюють виокремлення окремих для них цілей та способів втілення. Об'єднуючим елементом є те, що охоронна функція може бути втілення в доповнення до кожної із основних функцій.

Наприклад, під час втілення функції покарання одночасно виконується функція охорони трудової дисципліни та трудових прав працівників. Таким чином, охоронна функція є наслідком застосування основних функцій кримінальної відповідальності. Особливістю охоронної функції є її багатовекторність, тобто відсутність єдиної мети втілення, адже така встановлюється для кожного індивідуального випадку порушення трудового законодавства.

Можливо резюмувати, що охоронна функція кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства розкривається через діяльність держави із встановлення комплексу заходів, що направлені на підтримання правопорядку та спонукання дотримуватися встановлених норм права.

В контексті кримінальної відповідальності втілення охоронної функції не є першочерговим завданням, але нерозривно пов'язаним із ним. В ході втілення такої функції можуть бути залучені такі інструменти як: усунення перешкод у втіленні трудових прав, переконання роботодавця вести правомірну діяльність, громадський нагляд.

Наступною додатковою функцією кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства вважаємо виховну. Тривалий час виховна функція кримінальної відповідальності розглядалась, як ледь не головна у всій її системі. Таку ситуацію можливо пояснити значною ідеологізованістю державного управління та правового регулювання. У сучасних умовах значення виховної функції було переоцінено та дещо змінено. Не заперечуючи необхідності впливати на суб'єктів трудових відносин щодо їх правомірної діяльності, виховна діяльність в більшості не проводиться. Виховання передбачає регулярну комунікацію із суб'єктом навчання (роботодавцем) щодо донесення йому певної інформації, у даному випадку, про дозволені та допустимі законом та суспільством методи й способи поведінки у відносинах з іншими суб'єктами трудових відносин. Нав'язування певних ідей та правових позицій за умови, що роботодавець не здатен їх оспорювати або ж не прийняти через залякування чи побоювання за своє життя не може вважатися вихованням.

Зі свого боку, безпосередня реалізація функцій кримінальної відповідальності щодо покарання чи відновлення трудових прав для роботодавця скоріше ілюструватиме його поінформованість про невідворотність притягнення до кримінальної відповідальності, ніж власне переконання не вчиняти кримінальне правопорушення. Тому, на сьогодні, функція виховання може бути реалізована лише разом із функцією запобігання вчинення кримінальних правопорушень роботодавцями.

Як зазначає А. О. Осауленко, залежно від правової культури та рівня правосвідомості виховний вплив здійснюється на такі групи суб'єктів: особи, які вчинили злочин та відбуваються кримінальне покарання; особи, які є соціально нестійкими, а їх правомірна поведінка має маргіальну форму; особи, які свідомо виконують вимоги нормативно-правових актів [9, с. 192]. Тобто, виховна функція кримінальної відповідальності повинна застосовуватися щодо усіх роботодавців незалежно від того чи здійснили вони правопорушення. Особливістю сучасної виховної функції можливо вважати відкритість та введення діалогу між органами публічної влади, що захищають та охороняють трудові права та власне роботодавцями, що дозволяє виявити правові деформації та переконання й сформувати більш доречні аргументи для переконання.

Крім того, саме заохочувальний та рекомендаційний підхід під час реалізації виховної функції кримінальної відповідальності дозволяє сформувати довірительні відносини між роботодавцем та державою.

Таким чином, виховна функція кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства полягає у формуванні довіри між владними суб'єктами, роботодавцями й працівниками та зміні й підвищенні рівня правосвідомості задля забезпечення правомірної поведінки й поза заходами контролю та нагляду із свідомого бажання роботодавця дотримуватися трудового законодавства. Вихована функція кримінальної відповідальності не буде мати позитивного впливу на поведінку без ефективної дії основних функцій та без належного рівня правових знань у всіх суб'єктів трудових відносин. Її реалізація повинна мати диспозитивний та добровільний характер, що відтворює зміни в публічному адмініструванні та соціальних цінностях.

Ще однією додатковою функцією кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства є обмежувальна. Обмежувальна функція реалізується через встановлення спеціальних заборон на ведення діяльності у зв'язку з вчиненням кримінального правопорушення роботодавцем та наявністю загрози повторного вчинення таких же дій. Наприклад, у ст. 173 Кримінального кодексу України передбачено, що грубе порушення угоди про працю через обман чи зловживання довірою, примус до роботи, що не була обговорена угодою має наслідком покарання у вигляді штрафу в розмірі п'ятдесяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян або арештом строком до шести місяців, або обмеженням волі строком до двох років, або позбавленням права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю [2].

Так, обмежувальна функція кримінальної відповідальності реалізується через встановлення додаткових меж втілення трудових, соціальних й економічних прав, якими наділений ро-

ботодавець. Обмеження повинно мати правомірний, законний та обґрунтований характер, саме тому воно може бути накладено лише за рішенням суду. Залежно від виду кримінального правопорушення обмеження прав може бути обрано, як одне з альтернативних видів кримінальної відповідальності. Це означає, що інші види покарання не застосовуються. Допустимим варіантом є доповнення обмеження волі чи штрафу ще й обмеженням права.

Аналіз чинного законодавства свідчить, що таке обмеження може відбуватися усього двома шляхами: заборонаю займати певні посади, що найбільше стосується посадових осіб органів публічної влади, які виконували функцію роботодавця від імені держави та заборонаю займатися певним видом господарської діяльності, що є більш ефективним для впливу на поведінку роботодавців у приватній сфері.

Тож, обмежувальна функція кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства полягає у зменшенні обсягу прав роботодавця, що унеможливує повторне вчинення порушень у трудовій сфері у ролі саме роботодавця. Обмежувальна функція кримінальної відповідальності доповнює дію функцій покарання та запобігання. Під час її застосування необхідно враховувати інтереси усього трудового колективу та рівень негативних наслідків, адже заборона займатися господарською діяльністю може призвести й до втрати робочих місць та безробіття для членів трудового колективу.

Також, додатковою функцією кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства вважаємо контрольною. Контрольно-наглядові заходи в більшій мірі можливо розглядати, як заходи забезпечення та гарантії правомірної діяльності. Водночас, форма втілення контрольно-наглядових заходів, тобто проведення перевірок є характерною і для притягнення до кримінальної відповідальності. Так, згідно з Порядком здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю [10] Держпраці може виявляти порушення трудового законодавства та застосовувати штрафні санкції. Йдеться в більшій мірі про майнову та адміністративну відповідальність.

Однак, у випадку виявлення в ході проведення перевірки діянь, що мають ознаки кримінального правопорушення Держпраці зобов'язана звернутися до інших правоохоронних органів. Аналогічним правом володіють й профспілкові організації та громадські організації, що створені з метою захисту прав їх членів, наприклад, молоді чи осіб з інвалідністю.

П. О. Ізюта зауважує, що проведення перевірок є особливо ефективним для виявлення порушень у сфері охорони праці, адже ретельному, повному, комплексному нагляду мають підлягати хімічні, газодобувні, металургійні, енергетичні галузі [11, с. 50].

У таких випадках, проведення перевірок є чи не єдиним варіантом для виявлення протиправної поведінки та її усунення. Зі свого боку, для притягнення до кримінальної відповідальності за грубе порушення умов трудової угоди або ж за незаконне звільнення необхідним є саме звернення потерпілого працівника, а перевірка може виявитися малоєфективною. Хоча й бути наслідком звернення за захистом до суду.

Слід констатувати, що контрольною функцією кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства полягає у діяльності вповноважених органів публічної влади, профспілок та громадських організацій із моніторингу та виявленню протиправних дій, які містять ознаки кримінального правопорушення та повідомлення про них правоохоронні органи, зокрема суд. Контрольною функцією не завжди втілюється разом із притягненням до кримінальної відповідальності роботодавця, але є ефективним інструментом виявлення правопорушень.

До додаткових функцій кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства зараховуємо функцію відображення державної політики в трудовій сфері. Державна політика в соціальній та зокрема трудовій сфері впливає на економічне положення держави, визначає види та способи соціального захисту та пенсійного забезпечення. Така політика вказує на ті соціальні цінності, які визнає та закріплює у законодавстві. Відповідно, залежно від підходу, що використовується у державній політиці в трудовій сфері залежатиме хто саме та з яких підстав може бути притягнутий до юридичної відповідальності.

Аналіз чинного кримінального законодавства, свідчить, що для захисту трудових прав законодавець використовує поєднання різних видів покарань. Проте, основною особливістю підходу до кримінальної відповідальності залишається можливість притягнення до неї лише фізичних, а не юридичних осіб, що й стосується трудової сфери. Такий підхід не завжди є обґрунтованим, особливо у випадку кримінальних правопорушень, що пов'язані із завданням матеріальної шкоди, як то несплата страхових внесків. Недоліками реалізації даної функції є невідповідність міжнародним тенденціям щодо захисту трудових прав, наприклад, в аспекті притягнення до кримінальної відповідальності за сексуальні домагання на робочому місці.

Таким чином, функція кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства щодо відображення державної політики у трудовій сфері розкривається через законодавче визначення найбільш небезпечних та протиправних дій щодо порушення трудових прав, встановлення пріоритетних трудових прав, які найбільше потребують захисту. Залежно від обраних видів кримінальних порушень відтворюються соціальні цінності та пріоритети, які підтримує держава в трудовій сфері, а залежно від обраних методів та видів кримінальних санкцій залежить демократичність та правовий характер законодавчого регулювання, державного управління й власне відбування кримінального покарання.

Список використаних джерел:

1. Пальченкова В. М. Принципи громадського контролю за діяльністю кримінально-виконавчої системи: теоретико-правовий аспект. *Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку*, 2011. С. 66–68.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III (Редакція станом на 16.10.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14>
3. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII (Редакція станом на 25.10.2020) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
4. Ботвінов Р. Г. Особливості реалізації правоохоронної функції держави в сучасному українському суспільстві. *Ефективність державного управління*, 2016. Вип. 4. С. 156–163.
5. Селезень С. В. Юридичні гарантії захисту трудових прав працівників. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*, 2016. Вип. 5. С. 33–36.
6. Бойчук А. Ю. Аксіологічний зміст функцій юридичної відповідальності за екологічні правопорушення. *Правова держава*, 2018. № 30. С. 14–17.
7. Драган І. В. Філософсько-правові засади реформування механізму реалізації кримінальної відповідальності в сучасній Україні: дис. ... доктора філософії: спец. 081. Київ, 2021. 262 с.
8. Зінченко І. О., Шевченко Є. В. До питання щодо уточнення змісту охоронної функції кримінального права. *Економічна теорія та право*. 2020. № 3(42). С. 117–136.
9. Осауленко А. О. Функції кримінального покарання: загальнотеоретичний аспект. *Юридичний науковий журнал*, 2014. № 4 С. 191–193.
10. Деякі питання здійснення державного нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю : Постанова Кабінету Міністрів від 1 серпня 2019 р. № 823. *Офіційний вісник України*. 2019. № 70. С. 161.
11. Ізуйта П. О. Форми й методи контролю та нагляду за дотриманням законодавства про охорону праці. *Науковий вісник публічного та приватного права*, 2015. № 1. С. 46–51.